

Lina Pliško
Filozofski fakultet
Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli
lplisko@unipu.hr

Tatjana Ljubešić
Pazinski kolegij – klasična gimnazija Pazin s pravom javnosti
tatjana.ljubesic@gmail.com

GOVOR BANKI – PRILOG OPISU POREČKIH GOVORA¹

U članku se na fonološkoj i morfološkoj jezičnoj razini opisuje mjesni govor porečkoga sela Banki. Porečki govori zasad su nedovoljno istraženi. U starijoj se dijalektološkoj literaturi spominju tek Baderna, Fuškulín, Poreč, Nova Vas (Mačeki 1930, Ribarić 1940, Hraste 1964), a u recentnoj Baderna, Žbandaj, Orbani i Nova Vas (Pliško 2005, Lisac 2009, Mandić 2009). Mjesni govor Banki, prema istraženim jezičnim značajkama, pripada jugozapadnom istarskom dijalektu. To je štakavski govor ikavskoga refleksa jata s novijim tronaglasnim sustavom. U njemu se ostvaruje diftongizacija dugih *e* i *o* te adrijatizam $\acute{l} > j$. Govor Banki, prema dosadašnjim spoznajama o porečkim govorima, najbliži je govoru Orbana i susjedne Baderne. Daljnja će istraživanja porečkih idioma odgonetnuti skupine govora istih jezičnih značajki i dati konačnu sliku toga, zasad, nedovoljno poznatoga jezičnog prostora.

1. Uvod

Naselje Banki administrativno i teritorijalno pripada Gradu Poreču.² Prema popisu stanovništva iz 2011. ima 17 stanovnika.³ Najbliža su mu naselja: za-

¹ Ovaj je rad sufinancirala Hrvatska zaklada za znanost projektom IP-2014-09-1946 (Dijalektološka i jezičnopovijesna istraživanja hrvatskoga jezika, voditelj prof. dr. sc. Josip Lisac).

² Gradu Poreču pripada 58 naselja: Antonci, Baderna, Banki, Bašarinka, Blagdanići, Bonaci, Bratovići, Brčići, Buići, Cancini, Červar-Porat, Črvar, Čuši, Dekovići, Dračevac, Filipini, Fuškulín, Garbina, Gulići, Jakići, Jasenovica, Jehnići, Jurići, Kadumi, Katun, Kirmenjak, Kosinožići, Kukci, Ladrovići, Mali Maj, Materada Maj, Matulini, Mičetići, Mihatovići, Mihelići, Montizana, Mugeba, Mušalež, Nova Vas, Poreč, Radmani, Radoši kod Žbandaja, Rakovci, Rupeni Ružići, Starići, Stranići kod Nove Vasi, Šeraje, Špadići, Štifanići, Šušnjići, Valkarin, Veleniki, Veli Maj, Vranići kod Poreča, Vrvari, Vržnaveri i Žbandaj.

³ Vidi: <https://www.dzs.hr/>, pristupljeno 30. kolovoza 2017.

padno Baderna, sjeverozapadno Štifanići i Rakovci, južno Jurići, sjeverno Rupeni i Sinožići, istočno Jakovici i Tinjan koji pripadaju Općini Tinjan. U Bankima žive obitelji s prezimenima: Banko, Štifanić, Popović, Bonaca, Legović, Pršurić, Bratović, Sinožić. Danas žitelji Banki uglavnom rade u turizmu, a poljoprivredom se bave za svoje potrebe.

2. Dosadašnje spoznaje o govoru naselja Banki

Prema klasifikacijama Dalibora Brozovića (1998: 88) i Josipa Lisca (2009: 51) mjesni govor Banki pripada jugozapadnome istarskome dijalektu. U dijalektološkoj literaturi dosad nije opisan. Od porečkih se govora u starijoj dijalektološkoj literaturi spominju njemu zapadno smješteni Baderna, Fuškulin, Nova Vas, Poreč te Žbandaj, i to u raspravi *Slavenski govori u Istri* poljskoga lingvista Mieczysława Małeckog u sklopu „štokavskih govora vodnjanskoga tipa” (Małecko 2002: 82–86). Na kraju rasprave, u pridodanoj tablici u koloni IV 1 (Małecko 2002, 116–118) iščitavamo fonološke i morfološke jezične značajke „štokavskih govora”,⁴ odnosno prema današnjoj klasifikaciji jugozapadnoistarskih govora. Josip Ribarić u *Razmještanju južnoslavenskih dijalekata na poluotoku Istri s opisom vodičkog govora* (1940., a priređenom za prvo izdanje u Hrvatskoj 2002. pod naslovom *O istarskim dijalektima*) u *Dijalektološku kartu poluotoka Istre* (Ribarić 2002: 237) ucrtava Badernu i smješta je u „štokavsko-čakavski prijelazni dijalekt Slovinaca” (Ribarić: 66–70). Godine 1964. Mate Hraste objavio je rezultate svojih istraživanja jugozapadnoistarskih govora. U samoj raspravi ne spominje Badernu, ali je ucrtava u *Kartu čakavsko-štokavskih govora u Istri* (Hraste 1964: 37). U recentnoj je dijalektološkoj literaturi mjesni govor porečke Nove Vasi, i to na fonološkoj i morfološkoj jezičnoj razini, opisala Lina Pliško (2005: 25–35). U monografiji o čakavskome narječju Josip Lisac od porečkih govora spominje Badernu, Žbandaj i Novu Vas (Lisac 2009: 56). O akutu u Žbandaju, Novoj Vasi, Orbanima i Baderni pisao je David Mandić u članku *Akut u jugozapadnim istarskim govorima* (2009: 100–103).

⁴ Te su jezične značajke: ikavski refleks jata, srednje č, prisutnost starih suglasničkih skupina *čr, št, žd*, prijelaz *ra* u *re* u glagola *krasti* i *rasti*, status fonema *l > l̥*, nastavak imenica ženskoga roda *-e* u G jd., *-i* u D jd., *-u* u A jd., *-i* u L jd., *-on* u I jd., nastavak *-u* u L jd. muškoga i srednjega roda, u N mn. ženskoga roda *-e*, u L mn. muškoga i srednjega roda *-i*, nastavak *-te* u 2. l. mn. prezenta, neokrnjeni (*-ti*) i okrnjeni infinitiv (*-t*), prijedlog **vb > u*, očuvana stara suglasnička skupina *jt* u infinitivu glagola *poiti* ‘poći’.

3. Istraživanje

Mjesni govor Bânki istražen je *Upitnikom za istraživanje jugozapadnoistarskih govora* autorice L. Pliško na fonološkoj i morfološkoj jezičnoj razini. U dijalektološkome je punktu s izvornim govornicima, Klaudijom Banko (rođ. 1936.) i Ivanom Bankom (rođ. 1968.), diktafonom zabilježen razgovor o životu u selu nekad i danas kako bi se dobio uvid u naglasni sustav i druge jezične značajke koje nisu obuhvaćene upitnikom. Rezultati istraživanja se na koncu promatraju u kontekstu dosadašnjih spoznaja o porečkim govorima te jugozapadnom istarskom dijalektu.

4. Rezultati istraživanja

4.1. Fonologija

4.1.1. Opće značajke

U Bankima je zabilježen samoglasnički inventar od osam jedinica: *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, *ie*, *uo* te samoglasno *ɾ*. Samoglasnici *a*, *e*, *i*, *o*, *u* te samoglasno *ɾ* mogu biti naglašeni i nenaglašeni, a *ie*, *uo* samo naglašeni. U primjerima *vřt* i *smřt*, samoglasno *ɾ* je kratko, a dugo u primjerima *třdo* i *čřno*.

samoglasnik kratki	naglašeni	nenaglašeni	
		prednaglasni	zanaglasni
ä	<i>bäčve</i> , <i>uzdräviti</i> , <i>kvalitä</i>	<i>kapiti</i>	<i>glëdala</i>
ë	<i>mëtle</i> , <i>večëra</i> , <i>šporkëca</i> ‘prljavština’	<i>neđilju</i>	<i>mäter</i>
ï	<i>fïnija</i> , <i>jedïni</i> , <i>porïzati</i>	<i>pijät</i>	<i>krëšili</i> ‘poskupili’
ö	<i>ösan</i> , <i>möre</i> , <i>zatö</i>	<i>čovik</i>	<i>hodilo</i>
ù	<i>üzinu</i> , <i>krüh</i> , <i>nüki</i>	<i>ubïja</i>	<i>dicu</i>

samoglasnik dugi	naglašeni
â	<i>mâgla, generâcija, držâ</i>
ã	<i>kãko, Rãdići, zvãla</i>
iê/ië	<i>riêslo, pliêsu, Lovriêću, žiêna, siêstra, siêla, doniêse</i>
ê	<i>svojên, tvojên, kêga</i>
ë	<i>jëno, jëna, svejëno</i>
î	<i>dîte, sîna, lît</i>
ĩ	<i>žĩvi, blĩzu, kumpĩri</i>
uô/uõ	<i>duôjdete, škuôlu, ruôže, vuôna, vuôde</i>
ô	<i>Karôjba, kôrte, sô, spôd</i>
õ	<i>pôpa, zôven,</i>
û	<i>sûnce, ûja, stûka</i>
ũ	<i>jũha, Pũle, jũdi</i>

Distribucija samoglasničkih fonema je slobodna, odnosno svaki samoglasnik može biti u svim pozicijama u riječi, ispred i iza pojedinih suglasnika. Ne javljaju se uz *ʎ*.

Diftonzi *ie* i *uo* ovjereni su i u susjednim Orbanima te Žbandaju (Mandić 2009: 98–101), a u govoru naše obavjesnice u primjerima: Pötle su dôšli *frižidiêri*...; Nisu mi potrebni*h šiêst* tâko...; ...*u Lovriêću*; ...nika *žiênska*; ...iz *siêla*...; ...kako mali *Buôg*...; Ma čã je rêka, vãmo *duôjdete*; ...*crłene ruôže*...; Kad smo hodili u *škuôlu*...; Uvêčer *zuôve*...; Lučãno mi *doniêse* mãsti skũd čëš... U govoru mladeg obavjesnika zabilježili smo i primjere bez diftongizacije, npr.: ...su dôšli iz *Porêčã*...; ... pa su hi poslãli u *Lovrêć*...; ...ja perãn u Svêten *Lovrêću* je biãja *plêš* ...; ...po *škôlah* i to...

Suglasnički je sustav sljedeći:

		Labijali	Dentali	Palatali	Velari
Okluzivi	Bezv.	p	t		k
	Zvuč.	b	d		g
Afrikate	Bezv.		c	č	
	Zvuč.			č̣	

Frikativi	Bezv.	f	s	š	h
	Zvuč.		z	ž	
Sonanti		m	n l r	ń (í)	
		v		j	

Općeslavenski poluglasi dali su *a* (*danàs, dàske, mágla, čá*), stražnji nazal *q* i slogotvorno *l* prešli su u *u* (*rũka, pũt, mũka, mũž, đignuti; sũnce, vũna*).

Bezvučne afrikate *č* i *ć* neutralizirane su; na njihovu je mjestu tzv. srednje *č̣*, kao i u većini jugozapadnoistarskih govora (Lisac 2009: 53). Tomu je *č̣* parnjak *ẓ̌* koji se javlja u primljenicama (*ẓ̌elôž* ‘ljubomorán’, *ẓ̌òmitro* ‘geometár’, *ẓ̌elâto* ‘sladoled’). Zvučna palatalna afrikata *ẓ̌* zamjenjuje se zvučnim frikativom *ž*: *ẓ̌èp, svidòžba*.

U inventaru nema palatala *ĺ*, zamijenjen je sonantom *j*: *Màlo cùkera i u mjâku vòdu.; ...jer sve jûdi pòtlje dòznaju; ...jèno màlo jùšto zã se čã učinimo tège ûja.; Oko sto kili ûja učinimo., no kod oboje obavjesnika, vjerojatno pod utjecajem hrvatskoga standardnoga jezika i susjednih tinjanskih ikavskih govora* (npr. u Butorima; Pliško i Ivetić 2010: 131) i Kringi (Pliško i Ljubešić 2009: 100) bilježimo i primjere s *ĺ*: ...to je bìlo ni pût *dozvòłeno.*; *Joh je mèni, vãłe za glãvu san se prijèla.*

Adrijatizam *ĺ > j* ovjeren je i u drugim porečkim govorima, primjerice u Novoj Vasi: *judi, uje, zemja, konopja, mijar* (Pliško 2005: 30). Tako je i u Poreču susjednoj Funtani: *jûbiti, jûdi, jûto* ‘kiselo’, *mijâr, mèkja, pèkjar* ‘prosjak’ (Selman 2006: 36, 49, 57).⁵

4.1.2. Vokalizam

4.1.2.1. Odras jata (*ě*) je ikavski, i to u leksičkom (*lît, dîte, vrìmena, mìseca, mìšati, lîpše, svît, rìzati, đid, mlîti, kolîno*) i gramatičkom morfemu (*u Badièrni, mãteri*). Kao i u drugim jugozapadnim istarskim govorima, pojavljuju se tzv. „stalni” ekavizmi (*dèlo, dèlali, sièno*).

4.1.2.2. Prednji nazal *ę* u čakavskom se narječju razvio dvojako, kao *a* (iza palatala *j, č, ž*) i kao *e* (u položaju iza nepalatalnih konsonanata). U Bankima se prednje nazalno *ę* odrazilo kao *a* samo iza palatala *j*: *jazik* (> **jęзык*), *jáčmik* (< **jęčьm-*) i *zajâti* (< **-jęti* ‘uzeti’), ali *prijèti* ‘primiti’, a u ostalim slučajevima kao *e* (*mièso, govèdo, dèset, žèti, pièt*).

⁵ Selman u svom *Rječniku* označava duge silazne i duge uzlazne naglaske znakom (â), a kratke silazne s (à), pa ih i mi ovdje tako navodimo.

4.1.2.3. Čakavske pune vokalizacije starojezičnoga poluglasa u tzv. „slabu” položaju u sljedećim su primjerima: *kadì* (< *kъdě); *màlin* (< *mъlinъ), *z màlinarom*; *z nàmon* (< *mъn-) i *măša* (< *mъša).

4.1.2.4. Promjena *a > e* iza *r* ostvaruje se u glagolima rasti – *riēsti*, *nariēsti*, *zriēsti*, *zariēsti* i krasti – *krēsti*, *kriēde* te u imenici vrabac – *riēbac*. Ta je pojava zabilježena u mnogih jugozapadnoistarskih govora (primjerice u ližnjanskim (Pliško i Mandić 2011: 62–63), susjednim tinjanskim, npr. u Kringi (Pliško i Ljubešić 2009: 103), pa i u govoru Nove Vasi (Pliško 2005: 32).

4.1.2.5. Dočetno *l* prelazi u *a*. Između toga *a* i prethodnog *u*, *i* ili *e* umeće se epentetsko *j* (*fniija*, *hodija*, *rodija*, *pòčēja*, *ùzeja*, *ubùja*, *staknùja*), a ako je pred njim *a* ili *o*, ono se s njim stapa u dugo *a* odnosno *o* (*interešâ*, *zvâ*, *držâ*, *pěka*; *sô*, *vô*). Iza *o* ta se pojava rjeđe susreće i unutar riječi (*bòlan* ‘bolestan’, ali *buðna*, *buðno*). U pridjeva i gl. pridjeva analogijom se i iza *o* ostvaruje *ja* (*gòja*, *ubòja*).

4.1.2.6. U ovome se govoru, kao i u nekim drugim jugozapadnoistarskim govorima (npr. u Svetvinčentu, Pliško i Mandić 2013: 120), često gubi početno *o*: *gnjìšte* ‘ognjište’, *tàc* ‘otac’, *va/vàjsta/na žiēna*, *ni* ‘onaj’, *pâнки* ‘opanci’, *vòde* ‘ovdje’ ili *o* ispred naglašenoga sloga prelazi u *u*: *uvî*, *unî*.

Redukcija se sporadično javlja i u drugim primjerima: *màli* ‘imàli’, *màti* ‘imàti’, *Merikân* ‘Amerikanac’, *ko* ‘ako’, itd. Početni se samoglasnik *i* reducirao u prijedlogu/predmetku *iz* kao *iz > z*, *s* (*zliēgle*, *zduòla*; *z môra*, *z hìže*; *spòd*, *stùka*). U mlađega obavjesnika nalazimo i nereducirane primjere: ...su dòšli *iz* Poričća. Prijedlog *s* ozvučen je svojim parnjakom *z*: *z blâgon*, *z vinčon* (...z vozičon kroz Žgrābiče...). Zbog jednačenja zatvornika po mjestu tvorbe u primjerima *ž njèga*, *š njôn* prijedlog *s*/(*i*)*z* prelazi u *š* ili *ž*.

4.1.2.7. Naglasni sustav

Govor naselja Banki odlikuje se novijim tronaglasnim sustavom. Takav sustav imaju i dosad istraženi porečki govori: Nova Vas, Baderna, Žbandaj i Orbanj. (Mandić 2009: 100–103). Inventar čine: dugi i kratki silazni naglasak te akut, nema prednaglasnih i zanaglasnih dužina. Općeslavenski novi akut prešao je u silazni naglasak (A jd. *kolâć*, I jd. *liščon*, 3. l. pr. *zvonî*, 1. l. mn. pr. *umîsimo*). U jugozapadnome istarskom dijalektu predsonantsko duljenje djeluje samo unutar riječi, a na kraju jedino ispred *j*, rezultat je silazni naglasak: N mn. *žiēnske*, *duòjti*; na kraju riječi (bez duljenja) u A jd. *Vazàn*.

Akut se ostvaruje pri pomaku siline s kratkog akcenta na prednaglasnu duljinu: *mîšiti* > *mîsiti*, *pîtati* > *pîtati*, *drùžili* > *drùžili*, *zmišàlo* > *zmišalo*, *pîlili* > *pîlili*, *blîžu* > *blîžu*, *iz Pùlè* > *Pùle*, *iz Rîkè* > *Rîke*, *kumpîri* > *kumpîri*. Naglasak je povučen s kratke otvorene ultime na kratak slog, pri čemu nastaje akut,

postoji, dakle, tzv. kanovačko duljenje: *ženà* > *žièna*, *sestrà* > *sièstra*, *selò* > *sèlo/sièlo*, *brekè* > *brèke/brièke*, *popà* > *pòpa/puòpa*, *Vazmà* > *Vàzma*, *zemjì* > *zièmji*, *po daždù* > *dàždu*, *na poslù* > *puòslu*, *kakò* > *kàko*, *takò* > *tàko*, *bižù* > *bìžu*.

Akut se redovito ostvaruje i u spojevima prijedloga s kratkim akuzativnim oblicima ličnih zamjenica i povratne zamjenice (*nã me*, *nã te*, *nã se*, *zã me*), a tako je i kod višesložnih prijedloga: *predã se*. Naglasak se nije povukao u primjeru *kadì* ('gdje').

Silazni naglasci mogu stajati bilo gdje u riječi: *ljùčko* 'strano', *fìniya*, *kolìni*, *udovìca*, *kombàj uvò*, *njojì*; *grâd*, *pliês*, *od baladùra*, u *Lovrèću*, *zvâ*, *držâ*, *imâ/mâ* 'imao'.

4.1.3. Konsonantizam

4.1.3.1. Očuvana je stara suglasnička skupina *čr: *črìpna*, *črv*, *črvìv*, *črìva*, *črn*.

4.1.3.2. Odrzi praslavenske jotacije dentalâ *t* i *d* su *č* (*lišće*, *sriča*) te *ž*⁶ i *j* (*mlàžji*, *slàžji*, *tùji*).⁷ Jotacijom starih suglasničkih skupina **st* i **sk* ostvarile su se skupine *št* i *šč* (*Badeljânština*, *klíšta*, *gnjìšte*; *iskàti* > *iščèn*; *stiskàti* > *stíščèn*), a od **zd* > *jz* (*grozdje* > *gròjze*) te **zg* > *žd* (*dàž*, G jd. *dàžda*; *mòždani*).

4.1.3.3. Suglasničke skupine *jt* i *jd* očuvane su samo u izvedenicama glagola **iti* 'ići', prva u infinitivu *duòjti*, *puòjti*, *nâjti*, *ubâjti*, a druga u oblicima prezent-ske osnove *duòjden*, *puòjden*, *nâjden*, *ubâjden*, *izâjde* (...ča već kruh misiš, on ti bòlji *izâjde*...; ...čâ vâmo *duòjdetè*...; ...*nâjdi* u knjìžnici...). Infinitivi glagola *ići* sporadično se javljaju i u okrnjenom obliku: ...*nîmaš sìlu za puòj*...; ...*bìn ja ràd duòj vâmo*...

4.1.3.4. Ne provodi se zamjenjivanje mekonepčanih suglasnika sibilantima, odnosno sibilarizacija u DL jd. imenica ž. r. (na *nuògi*, *rùki*) te u NDLI mn. muškog roda (*svidòki*, *rògi*).

4.1.3.5. Ostvaruje se pojednostavljivanje početnih suglasničkih skupina: *pt* > *t*: *tič*; *pš* > *š*: *šenica*; *pč* > *č*: *čèla*; *ht* > *st*: *stìti* 'htjeti', rjeđe srednjih i završnih: *kt* > *ht*: *nòhti*, *làhti*, *tràhtor*, *dòhtor*; *dn* > *n*: *jèno*, *jèna*, *jenèga*, *svejèno*; *žd* > *d*: *dàž*.

⁶ Rezultat jotacije **dj* > *ž* u jugozapadnome istarskom dijalektu potvrđuje i Lisac (2009: 54), a o izgovoru kaže: „Refleks ž svakako je izgovor fonema ž na čakavski način, kao kad se umjesto *žep* kaže *žep*. Prethodno je *ž* dalo *ž* u primjerima kao *mlaži* > *mlaži* > *mlaži*, isto kao *t' > č*.” (Lisac 2009: 54)

⁷ Primjeri *mlajži* 'mladi' i *slajži* 'sladi' javljaju se i u rovinjskom zaleđu, gdje se također ostvaruje kombinacija dvaju refleksa *j* i *ž*. (Lisac 2009: 54)

4.1.3.6. Početno *v* pred suglasnikom u riječi u Bankima daje *u* (*ustāti, uprēgnuti, ùmra, uvěčer, uzēla*); takav je odraz i kad *u* < **v* dolazi kao prijedlog: ...š njñ u vřta...; ...vřžeš u lèdenu...; ...*u* mjâkoj vđi...). Na početku riječi *nùk(a), dovàc, dovìca, tòrak* *v* se reducira. U primjerima: *vàle* ‘odmah’, *vâjk, Vazàn, vazmèni*, poluglas se vokalizirao u *a* (**v* > *va*).

4.1.3.7. U Bankima, kao i u drugim čakavskim i štokavskim govorima duž jadranske obale, dočetno *m* prelazi u *n*. Ta je pojava ovjerena, primjerice: u 1. l. jd. prezenta (*vìdin, kapìn, ìman, vòlin, zòven*), u I jd. imenica svih triju rodova (*ìmenon, šćerôn, molbôn, lèteron, pùškon, mälinaron, ocòn*), u I jd. pridjeva (*z popòvon, drìvenon*), u I zamjenica (*š njojôn, s tôn, s tìn, svìn, z mojìn, š njñ*), na kraju osnove u glavnih brojeva *sèdan* i *òsan*, u rednih brojeva (*pièten, drûgen*) te u imenici *Vazàn*.

4.1.3.8. Zamjenička osnova **vbs-* ima metatizirani oblik **vs-* > *sv-*: *svì, svè, svàki, svàkako, svàki, svàka, svojîma*. Tako je u svim govorima jugozapadnoga istarskoga dijalekta (Pliško 2005: 358), u svim dijalektima štokavskoga narječja (Lisac 2003: 17) te u dijelu središnjega (Lisac 2009: 102–103) i južnoga čakavskoga dijalekta (Lisac 2009: 152).

Metateza se ostvaruje i u nenaglašenom obliku genitiva i akuzativa osobne zamjenice *oni* > *njih* > *ih* > *hi* (Sad se *hi* nakrgà u Badèrni cìla kurijèra.), u posvojnomo pridjevu *bòjži*, a u prilogu *drugâjče* metatizira se *č(ij)* > *jč*.

4.1.3.9. Glas *v* pred sonantom *r* (suglasničkim i slogotvornim) u ovom idiomu, kao i u drugim jugozapadnoistarskim govorima (Lisac 2009: 55), ispada ako pred njim stoji kakav drugi suglasnik: *četřti, četřtāk, čřčāk, třd, trdoglāv*. Glas *v* u skupini *vr* u primjerima *svraka – sràka* ispada na samom početku riječi.

4.1.3.10. Zamijećen je veći broj riječi u kojima se javlja protetsko *v*, i to u onih što počinju naglašenim samoglasnikom *o*: *vòvca, vòde* ‘ovdje’, *vòn, vòni, vuòna, vòganj, vòhole*. Rjeđe se javlja u prednaglasnom položaju: *vorāti, voràle, vovcàmi* (prema *vòvca* itd.), *vočàli*. Protetsko se *j* javlja u primjerima *jâpno* ‘vapno’, *jòpet* ‘opet’, *jànka* ‘također’. Takvi su ostvaraji zabilježeni i u Svetvinčentu (Pliško i Mandić 2013: 121) te jugozapadno na Rovinjštini (Crljenko 1985: 93).

4.1.3.11. Ovjeren je rotacizam u prezentskoj osnovi praslavenskoga glagola *mòči* < **mogti*: *mòren, mòreš, mòre, mòremo, mòrete, mòru* (Ma ne *mòre*, je rèkla...; ...ma kâko vi *mòrete* mène kapiti...). Ta je pojava karakteristična za čakavsko (Lisac 2009: 17) i kajkavsko narječje (Lončarić 1996: 19) te za većinu štokavskih dijalekata (Lisac 2003: 34, 55, 88, 101).

Rotacizam se javlja i u prilogima *nūderi* (< *nigdire*), *svāderi*, *nikāmor* (Ako si vōde sām kaj pustinjāk *nikāmor* nīmaš sīlu za puōj.; Nīmaju je *nūderi*, sāmō u muzēju u Zāgrebu.). Takvi su primjeri potvrđeni u Novoj Vasi (Pliško 2005: 29) te u Bankima južnijim barbanskim (Pliško 2000: 43–44), marčanskim (u Šegotićima, npr.; Pliško i Matanović 2016: 132) i ližnjanskim govorima (Pliško i Mandić 2011: 48).

4.1.3.12. Suglasničke skupine *šk*, *šp*, *št* javljaju se u primljenicama talijanskoga podrijetla: *škānj* ‘drvena klupica’, *škužāti* ‘ispričati se’, *šporkēca* ‘prljavština’, *špendāti* ‘potrošiti’, *štīmāti* ‘poštovati’, *šūf* ‘dosadan’ itd.

4.2. Morfologija

4.2.1. Opće značajke

U govoru Banki, kao i u drugim jugozapadnoistarskim govorima (primjerice u Raklju, Mandić 2015: 98), imenice a-vrste u L jd. imaju nastavak *-u*: po *sēlu*, u *Lovrēću*. U imenica e-vrste poopćeni su stari palatalni nastavci u G te DL jd. i NA mn. (G jd., NA mn. *krāve*; DL jd. *krāvi*, po *zīmi*). U I jd. imenica e- te i-vrste nastavak je *-on/ion* (s *krāvon*, *vodōn*, *kokošōn*, *koščōn*). Vokativ je vrlo rijedak; u imenica e-vrste nastavak je *-o* (*māmo*, *bābo*, *tiēto*), a u hipokoristika ženskoga i muškoga roda *-e*: *Kāte*, *Frāne*. Imenice muškoga roda imaju kratku množinu: *vōli*, *pliēsi*, *jārmi*.

U ovome se idiomu čuva oblik G zamjenice *ča*: *čēsa*, *nīčesa*. Zamjениčko-pridjevski nastavak G jd. m. i sr. roda uvijek završava na *-a* (*tvojēga*, *dobrēga*), D jd. na *-u* (*kēmu/kiēmu*, *tēmu*), a L jd. nema naveska (po *tēn stāren*). Deklinacija brojeva dva, tri i četiri zrcali se u primjerima: N *dva-tri* od njih, *dva vōla*; G do *dvīh-trīh* ūr; do *trīh-četīrih*; A *četīru dīcu*.

4.2.2. Imenice

Imenice e-vrste čuvaju izvorni nulti nastavak G mn. (*ūr*, *nuōg*, *ziēn*, *ovāc*, *konōpalj*, *knjīg*). Imenice a-vrste preuzele su nastavak i-vrste *-i* (*riēdi*, *vuōzi*), uz izuzetke s nultim nastavkom *dān* i *līt*.

Dativ, lokativ i instrumental množine zadržavaju nesinkretizirane nastavke. U D mn. imenica a-vrste nastavci su *-on*, *-en* (*dēlon*, *savunōn*, *mūžen*); u L i I mn. *-i* (po *njīvi*, u *Bānki*). Kod imenica e-vrste nastavci su *-an* u D mn. (*ženān*, *divōjkan*), *-ah* u L mn. (po *bōškah*, na *nogāh*, po *njīvah*, u *bāčvah*) i *-ami* u I mn. (š *čerīšnjami*, *jābukami*, *kokošāmi*). U zamjениčko-pridjevskoj sklonidbi nastavak I mn. je *-īma* (z *svojīma* ščerāmi, z *stārima* susēdami).

4.2.3. Zamjenice

Zamjenica ča (*čb > čə > ča), koja je čakavski alijetet, u Bankima je, kao i u drugih jugozapadnoistarskih govora (Pliško 2005: 385, Lisac 2009: 58), ovjerenjena kao:

- upitna: *čã* vi nùdite?
- odnosna zamjenica za značenje ‘ne-osoba’ (‘što’): ...*čã* ja znân, kãko bìn ti ja rastumãčila.
- neodređena zamjenica za značenje ‘neživo’ u upitnim rečenicama: Mòreš *čã*?
- u značenju čestice ‘zar’ i ‘li’ u upitnim rečenicama: Ma, *čã* ne znãš?
- neodređena zamjenica za značenje ‘neživo’ *niš* (*ni* + *čb*) ‘ništa’: ...*nĩš*, *nĩsu* me čepãli...;
- neodređena zamjenica za značenje ‘neživo’ *ništo* (*ne* + *čb* – *to* > *nečəto*) ‘nešto’: *nĩšto* vidin, ali po danu ne...; *nikĩ* ‘neki’: A *nikĩ* dãn... Neodređene su zamjenice i: *nĩčĩgov* ‘ničiji’, *nĩkakov* ‘nikakav’: Maněštru ne vòlin *nĩkakovu*, ko ne jòtu.

– starojezični genitiv zamjenice ča *česa/ničesa* ‘ničega’: *Ničesa* ni znã.

– uzročni veznik ‘jer’ *aš/zaš* (*za* + *čb* > *za* + *čə* > *zač* > *zaš/aš*): ...*ãš* je kãsno.

Srastanjem nekih prijedloga s akuzativom zamjenice ča u Bankima su se, kao i u Novoj Vasi (Pliško 2005: 29), ali i u drugih jugozapadnoistarskih govora (Pliško 2005: 358), razvili kompoziti: *zãšto* (...ja ne znân *zãšto* mi je to üzela), *pòšto* (*pòšto* si pòša u Pùlu), *nãšto*, *ũšto* (*nãšto/ũšto* si to stãvija?).

Oblici su ličnih zamjenica: I jd. *nãmon* ‘mnom’; D mn. *nãn*, *vãn*, *nĩn* (isti su oblici i za nenaglašene zamjenice); L mn. *nĩh* (npr. *po nĩh* ‘po njima’); I mn. *nãmi*, *vãmi*, *nĩma*. Kraći se oblici zamjenice koriste uz prijedloge, kao: *nã me*, *zã me*, *zã te*, *ũ te*. Jednako je tako i za povratnu zamjenicu *se*: *nã se*, *ũ se*, *zã se*. Posvojna zamjenica za treće lice ženskoga roda glasi: *njojĩ*, *njojã*, *njojě* (...š *njojôn* ščerôn...).

Nominativ jednine muškoga roda pokaznih zamjenica bez sekundarnog je naveska pa glasi: *tĩ*, *uvĩ*, *onĩ/unĩ/ni*.

Upitno-odnosna zamjenica za živo ‘koji, koja, koje’ stegnuta je oblika: *kĩ*, *kã*, *kô* (*Kĩ* je čã mã, je pròda...; *Kã* je tò bìla...; ...*kô* dĩte pĩta...; Sad je štajùn *kĩ* je lów finija...). Ostali su oblici ove zamjenice: *kěga/kiěga*, *kěmu/kiěmu*, itd., a za neživo *čã* (...*čã* ste dèlali dõma? Kakõvo jãje ku si kadĩ mòga čã *kěmu* uzèti...). Neodređena zamjenica ‘neki, neka, neko’ glasi *nikĩ*, *nikã*, *nikô*: ...su dõšli iz Porěča nãko *nikĩ* mãlo na õbuku...

Stegnuta su oblika i posvojne zamjenice ‘svoj’, ‘tvoj’: G jd. *svôga/sôga*, *tvôga/tôga*, ali DL jd. *svojên*, *tvojên* (... tō bi bīja od *tvôje* nône sêkrv...; ... ja san napōštu jūšto po *svôju*...).

U ovom idiomu dolazi do ujednačavanja palatalnog alomorfa u pridjevskoj i zamjeničkoj deklinaciji: *nășega*, *tëga*, *tëmu*, *jenëga*, *drüğega*, *drüğen* itd.

U razgovoru s obavjesnicom ovjeren je prilog *segùtra* ‘jutros’ koji sadrži okamenjeni oblik genitiva jednine stare pokazne zamjenice **sb*: *Segùtra* me je zvāla. Tako je i u Novoj Vasi (Pliško 2005: 32) te drugim govorima jugozapadnoga istarskoga dijalekta (Lisac 2009: 58).

4.2.4. Pridjevi

Komparativ pridjeva tvori se nastavcima: *-ji* (*trži* (*trd* + *ji*), *jaći* (*jak* + *ji*)), *-iji* (*slabiji*), a u pridjeva *mek*, *lak* te *lijep*, koji u štokavskome narječju imaju nastavak *-ši*, glasi: *mëklī*, *lăglī*, *līplī/līpćī* uz *lipši* (Mëni je *līpće* Klăudija, nëgo Velīna). Takav je komparativ i u priloga, npr.: *Žëne* su *lăglë* i *līpće* vorāle; ... pāk njin je bilo pūno *līpše*. Superlativ se tvori dodavanjem prefiksa *naj-* obliku za komparativ: *nājbdōli*, (imamo) *nājmlājžega*.

4.2.5. Glagoli

Infinitiv (*pīti*, *plākati*, *dëlati*, *tūći*) i glagolski prilog sadašnji (*hōdeći*, *sidëći*) neokrnjena su oblika.

Oblici zanijekanoga prezenta glagola *imati* su: *nīman*, *nīmaš*, *nīma*, *nīmamo*, *nīmate*, *nīmajū*. (...nīkamor *nīmaš* silu za puōj...; ...cīla Baderāljština *nīma* nānke jënu krāvu...).

Prezentski su oblici pomoćnoga glagola *biti* kratki: *san*, *si*, *je*, *smo*, *ste*, *su*. Zanijekani oblici glase: *nīs*, *nīsi*, *nī*, *nīsmo*, *nīste*, *nīsu* (...*nīs* ja čūla...; ...i ja *nīs* nju otvorīla...; Mëni se *nī* pježāla tā māla.; ...z òcon *nīsmo* jūšto jāko škercāli...).

Kondicional pomoćnoga glagola *biti* čakavski je: *bīn*, *bīš*, *bī*, *bīmo*, *bīte*, *bī* hođili (...*bīn* ja rād...; ...pa *bīš* si ga sprāvija...; ...*bī* nān hi dovëzli...; ...za to *bīmo* bili plāčeni...).

Glagol sa značenjem ‘ići’ u mnogim se čakavskim govorima izražava dvjema supletivnim osnovama, i to infinitivnom *hodi-* (inf. *hođiti*, gl. pril. *hōdeći*, perf.: *je hođija*, *hođila*, *smo hođili*, *su hođile* te 2. l. jd. imp. *hōj*, 1. l. mn. *hōmo* i 2. l. mn. *hōte* (Oni su *hođili* na nōge u Badërnu, ja *nīs hođija* na nōge.; To ni

hodilo sküpa...) te prezentskom *gre(d)*- (od **gręd*-): *griën*, *griëš*, *grê*, *griëmo*, *griëte*, *griëdu* (Sad *grê* čäko...).

U govoru Banki nema aorista i imperfekta.

5. Zaključak

Mjesni govor Bänki, na temelju navedenih fonoloških i morfoloških jezičnih značajki, pripada jugozapadnome istarskom dijalektu. Dakle, to je govor s ikavskim refleksom jata, štakavskoga odraza stare suglasničke skupine **st*, s novijim tronaglasnim sustavom. Njegov se vokalizam sastoji od osam jedinica: *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, *ie*, *uo* i samoglasnoga *r*. Ti samoglasnici mogu biti naglašeni i nenaglašeni, a *ie*, *uo* samo naglašeni, a slogotvorno *r* kratko (*vřt*, *smřt*, *přst*) i dugo (*třdo*, *čřno*). Njihova je distribucija slobodna. Potvrđena je promjena *ra* > *re* u glagolima ‘krasti’ i ‘rasti’ (*krësti*, *riësti*) te dočelnoga *-l* u *a*; često se gubi početno *o* (*gnřšte*, *tăc*) te početno *i* u nekim primjerima (*măli* ‘imăli’, *z* ‘iz’ *hřze*). Ovjeren je veći broj riječi s protetskim *v*, i to u onih što počinju naglašenim samoglasnikom *o*: *vövcä*, *vöde* ‘ovdje’, *vön*, *vöni*, *vöganj*, *vöhöle*, a protetsko *j* u nekoliko primjera: *jăpno* ‘vapno’, *jöpet* ‘opet’, *jänka* ‘također’. U konsonantskom su sustavu glasovi *č* i *ć* svedeni na srednje *č*, zabilježen je adrijatizam *í* > *j*. Očuvane su stare suglasničke skupine **čr*, **st*, **sk*, **zd*, **zg*, ovjereno je pojednostavljivanje početnih suglasničkih skupina u riječi, rotacizam u glagolu *moći* te prilozima *nřderi*, *svăderi*, suglasničke skupine *šk*, *šp*, *št* u primljenicama romanskoga podrijetla, fonetska neutralizacija završnoga *-m* u *-n*.

Dativ, lokativ i instrumental množine imenica zadržavaju nesinkretizirane nastavke. Imenice e-vrste čuvaju izvorni nulti nastavak u G mn. Potvrđena je zamjenica *ča* i njezini oblici. Zamjenica *koji*, *koja*, *koje* ima kontrahirani oblik, a G i A zamjenice *oni* – *njih* metatizirani *hi*. Posvojna zamjenica za treće lice ženskoga roda glasi: *njojř*, *njojă*, *njojë*. Komparativ pridjeva tvori se nastavcima *-ji* i *-iji* te *-ši* (*mănji*, *novřji*, *lipři*). Infinitiv i glagolski prilog sadašnji neokrnjeni su. Kondicional glagola *biti* ima tipični čakavski oblik. Nema aorista i imperfekta.

Navedene jezične značajke, osim diftongiziranja, ovjerene su i u porečkoj Novoj Vasi (Pliško 2005: 25–35). U Žbandaju je uz čakavizam u govoru starijih obavjesnika zabilježeno i diftongiziranje dugih *e* i *o* (Mandić 2009: 110). Nova će istraživanja porečkih govora odgonetnuti skupine govora istih jezičnih značajki i dati konačnu sliku toga, zasad, nedovoljno poznatoga jezičnog prostora.

Literatura:

- BROZOVIĆ, DALIBOR; IVIĆ, PAVLE. 1988. Jezik, srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski. Jugoslavenski leksikografski zavod Miroslav Krleža. Zagreb.
- CRLJENKO, BRANIMIR. 1985. Govor Hrvata Rovinjštine. *Istra* 3–4. 91–104.
- HRASTE, MATE. 1964. *Govori jugozapadne Istre*. JAZU. Zagreb.
- LISAC, JOSIP. 2009. *Hrvatska dijalektologija 2: Čakavsko narječje*. Golden marketing – Tehnička knjiga. Zagreb.
- LISAC, JOSIP. 2003. *Hrvatska dijalektologija 1: Štokavsko narječje*. Golden marketing – Tehnička knjiga. Zagreb.
- LONČARIĆ, MIJO. 1996. *Kajkavsko narječje*. Školska knjiga. Zagreb.
- MALECKI, MIECZYSLAW. 2002. *Slavenski govori u Istri*. Hrvatsko filološko društvo. Rijeka.
- MANDIĆ, DAVID. 2009. Akut u jugozapadnim istarskim govorima. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 15. 83–109.
- MANDIĆ, DAVID. 2015. Jezik Balotina *Dragog kamena*, lingvistička analiza. *Filologija* 64. 85–119.
- PLIŠKO, LINA. 2000. *Govor Barbanštine*. Filozofski fakultet Pula. Pula.
- PLIŠKO, LINA. 2005. Jugozapadni istarski ili štakavsko-čakavski dijalekt. *Istarska enciklopedija*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Zagreb. 358.
- PLIŠKO, LINA. 2005. Mjesni govor Nove Vasi – prilog poznavanju čakavskih idioma Poreštine. *Fluminensia* 1. 25–35.
- PLIŠKO, LINA; LJUBEŠIĆ, TATJANA. 2009. Novija istraživanja mjesnoga govora Kringe. *Croatica et Slavica Iadertina* V/5. 97–105.
- PLIŠKO, LINA; MELANI IVETIĆ. 2010. O govoru Butora. *Fluminensia* 22/2. 127–135.
- PLIŠKO, LINA; MANDIĆ, DAVID. 2011. *Govori općine Ližnjan*. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Pula.
- PLIŠKO, LINA; MANDIĆ, DAVID. 2013. Govor Svetvinčenta. *A tko to ide? Hrvatski prilozi XV. Međunarodnom slavističkom kongresu*. Ur. Turk, Marija. Hrvatska sveučilišna naklada – Hrvatsko filološko društvo. Zagreb. 115–128.
- PLIŠKO, LINA; MATANOVIĆ, KATARINA. 2016. Iz fonologije Šegotića. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu* 9. 123–134.
- RIBARIĆ, JOSIP. 2002. *O istarskim dijalektima: Razmještaj južnoslavenskih dijalekata na poluotoku Istri s opisom vodičkog govora*. Josip Turčinović d.o.o. Pazin.
- SELMAN, ALEXANDER. 2006. *Mali funtanjanski rječnik*. Vlastita naklada. Poreč.

The dialect of Banki – addendum to the description of the Poreč dialects

Abstract

The article explains the local dialect of the Poreč village Banki on the language's phonological and morphological level. The older dialect-related literature features only Baderna, Fuškulin, Poreč, Nova Vas (Maček 1930, Ribarić 1940, Hraste 1964) and the more recent literature also mentions Baderna, Žbandaj, Orbani and Nova Vas (Pliško 2005, Lisac 2009, Mandić 2009).

According to the researched linguistic characteristics, the local dialect of Banki belongs to the southwest Istrian dialect. It is a *shtakavian* dialect with an *ikavian* reflex of the 'jat' sound with a newer tri-accent system. Within it, a diphthongisation of the long *e* and *o*, as well as an *adriatism* of $\acute{l} > j$ is achieved. The dialect of Banki, according to findings about the Poreč dialects thus far, is the one most alike to the dialect of Orbani and the neighbouring Baderna. Future research of Poreč idioms will unveil dialect groups of same linguistic characteristics and give a final image of that, thus far, insufficiently known linguistic region.

Ključne riječi: Banki, jugozapadni istarski dijalekt, čakavsko narječje, fonologija, morfologija, Grad Poreč

Key words: Banki, southwest Istrian dialect, chakavian dialect, phonology, morphology, the City of Poreč